

Наведені матеріали зібрано з різних видрукованих джерел, але, звісно, їх потрібно доповнювати та перевіряти, зокрема у полі.

Сушко В.А. (Харків)

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ НА ХАРКІВЩИНІ (НА ПРИКЛАДІ с.ЛИПЦІ ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

С.Липці є старовинне слобожанське село, засноване в 50-х роках XVII ст. вихідцями з Правобережної України, протягом своєї історії було адміністративним центром Харківщини. Воно згадується в "Описах Харківського намісництва XVIII ст.", "Матеріалах для історії колонизации и быта..." Д.І.Багалія, іншій науковій та художній літературі. Розташоване неподалік обласного Харкова, воно, з одного боку, як і будь-яке село, намагалося зберігати традиції, а з другого - не могло не зазнавати значного впливу "моди" в усіх сферах життя. Завданням нашого дослідження є прослідкувати наслідки цих впливів в архітектурі.

В нашій роботі ми дотримуватимемося класифікації народної архітектури, розробленої проф. О.В.Ополовниковим, який розподіляв твори народної архітектури на: 1) громадську архітектуру (церкви, школи тощо); 2) приватні житлові і господарські споруди (як окремого господарства, так і загального користування, напр., млини, вітряки тощо); технічні споруди (вали, фортеці тощо).

З громадської архітектури минулого у Липцях збереглися лише кілька споруд к. XIX-поч. XX ст.: будівля тюрми та будівлі т.зв. "щепкінських" шкіл.

З приватних на наш час збереглися покинуті й житлові хати приблизно к. 20-х - початку 30-х рр. та більш пізні, такого ж часу і господарські присадибні будівлі. З промислових будівель нині існують (і працюють) олійниця та млин, але, на наш погляд, вони є творами професійної

промислової архітектури. Є малі архітектурні форми - колодязі, досить вбогі з точки зору іншого декору.

На підставі проведеного нами огляду ми можемо сказати, що в селі є такі характерні особливості будівництва та декорування житла й присадибних будівель, планування двору, села в цілому:

1. хати в Липцях будувалися за кількома різними "проектами" в різні періоди: 20-30; 30-40; 50-70; сучасні хати. Причому якщо хати 20-70 рр. мають все-таки багато спільних рис, то хати 80-90-х рр. наслідують як старі зразки, так і індивідуальні архітектурні проекти селищного будівництва. З конструктивних особливостей хат слід виділити такі:

-здебільшого хати складаються з по-різному комбінованих частин - ганку, піддашка, сіней, комірчини чи комори, 2-3 кімнат, розміщених через стіну та з'єднаних дверима чи прохідних. Майже в усіх будівлях обов'язковою архітектурною деталлю є піддашок. Кімнати в старих хатах квадратні або наближуються в плані до квадрату. Розташування печей - груб - довільне.

-Конструктивно хати, побудовані до середини 60-х рр., споруджені спочатку як звичайні "мазанки" зі стінами, зведеними за "сторчовою" системою. В 60-70-х рр. майже всі вони були обкладені червоною цеглою. Хати, побудовані після 50-х рр. з самого початку зводилися на цегляному фундаменті з цегляними стінами.

-"Мазанки" до війни були під солом'яними стріхами, переважно, хоч були й з залізними дахами. По війні всі хати стали з залізними дахами. По війні всі хати стали з залізними дахами. Пізніше - з 70-х рр. - хати вкривали шифером.

2. З приватних господарських будівель наявні сараї, літні кухні, гаражі, корівники, сажі, курники. Сіно для корів нерідко зберігають в оборах. Є також погріби.

3. Найтипніше планування двору - дворядне, П-подібне, по периметру двору. Хата стоїть окремо від господарських будівель, причілковою стіною на вулицю, чолом - у двір. Погріб - окремо й від хати, й від інших

господарських будівель, які частково чи повністю зв'язані дахами. Корівники та курники нерідко винесені за межі "чистого" двору, ближче до городу.

4. Загорожі з вулиці - паркани, на які "пішла мода" з кін. 60-х рр. вони, в основному, дерев'яні, фарбовані, але останнім часом заможніші мають і залізні, і шиферні, і цегляні. Загороди у дворі, на город - більш легкі: сітки, штакетники, тини. Ворота й хвіртки дерев'яні або залізні.

5. Загальний принцип планування села від самого початку його заселення - кутковий.

З технічних споруд села можна назвати хіба що легкі дерев'яні місточки та великий бетонний міст - твір промислової архітектури, - поновлений на початку 90-х рр., первісний вигляд якого відновити неможливо.

Таким чином, аналізуючи стан народної архітектури с.Липці та порівнюючи його зі станом її в інших селах Харківського району (напр., розташованих по шляху Харків-Липці та інш.), можна твердо сказати, що положення в с.Липці є типовим для всього району як з точки зору збереженості творів народної архітектури, так і з точки зору їх планувально-архітектурних, будівничих, декоративних особливостей, а також - з точки зору динаміки розвитку цієї справи. На наш погляд, обов'язково необхідно проводити фіксацію й таких творів народної архітектури, не спокушуючись їхньою "сучасністю", бо ми вже й так багато чого втратили.

*Корнілова В.О., Степаненко Т.Л.,
Федоренко Л.В.(Харків)*

МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ - КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ХАРКОВА

Серед багатьох аспектів національного відродження України важливе місце посідають проблеми відновлення та збереження історичної пам'яті, поширення її впливу на посилення потенцій народу до державотворення. Одним з механізмів виховання історичної пам'яті є пізнання власної